

Naturforskningen og Materialismens Aand

Taler

Dr. F. Lochman

Dato

2 september 1874

Sted

Christiania

1 Vort Universitet høitideligholder idag sin Stiftelse. Det modtager den Ungdom,
der nu er erklæret moden til de akademiske Studier; til enhver af disse unge
knytter sig Slægts og Venners Haab og Ønsker. De vil nu her ved Universitetet,
hvortil de kommer med hele Ungdommens Idealitet, sidde under vore
5 Lærerstole og høre, hvad vi vil kunne byde dem af det, som Videnskaben
gjennem Slægterne har samlet. Om nogle Aar ville de igjen forlade os og
strømme over dette Land til dets mest afsidesliggende Egne. De vil virke hver i
sin Kreds til at bygge dets Fremtid; hvad de har faaet af Lærdomme, Tanker og
Aandsretning, vil da enhver for sig stille sprede mere og mere ud, og saaledes vil
10 Universitetet for Landets Intelligens og Videnskaben være ligesom Hjertet, der
suger det ungdomsfriske Livsblod til sig for atter at føre det ud over Landet til
Held og Velsignelse. Men just dette, at de ved Universitetet faar dette stærke
Præg af vore Tanker, Følelser og Meninger, giver vort Arbeide det saa tunge
Ansvar.

15

Til denne Fest, den eneste almindelige Universitetsfest, der samler os alle, pleier
Universitetet at knytte Emner, der i Regelen er af almindelig Art og væsentlig af
de saakaldte Aandsvidenskabers Gruppe. Mine Kollegaer, der har vist mig den
Ære og Tillid iaar at overdrage mig dette Hverv, har troet at et Emne af mere
20 naturvidenskabelig Art maaske ikke vilde være uden Interesse.

Naturvidenskabernes i vor Tid næsten overvældende Fremskridt behøver jeg
kun at antyde; det er noget, som overalt møder os. I Virkeligheden er ogsaa
nogle af de Kjendsgjerninger og Fordele Naturvidenskaberne har bragt os under
25 deres rastløse Arbeide, stærkt fremtrædende i det daglige Liv. Jeg vil kun minde
om Dampens og Elektricitetens Anvendelse. Enkelte af disse Fremskridt aabner
os et vidt Syn. Spektralanalysen viser os saaledes de fjerneste Himmellegemers
Sammensætning. Geologien har aabnet os en lang og fjern Fortid af Jordens
Historie. Vort Kjendskab til Plante- og Dyreformer er overordentlig beriget i de

sidste 20 Aar, og talrige Kjendsgjæringer er paa alle Omraader af Naturvidenskaben indsamlede. Paa samme Tid, som vor Kundskab om Detaljerne er forøget, er der tillige kommen større Enhed og Sammenhæng i de forskellige Grene af Naturvidenskaben. Tanker, der lade os se Enhed i

35 Mangfoldigheden af Fænomenerne ere komne frem og have paa en Gang kastet et klart Lys over og forbundet hidtil adskilte Grupper af Kjendsgjæringer. Læren om Naturkræfternes Enhed, Identiteten af mekanisk Kraft, Varme, Lys, Elektrisitet, Galvanisme og maaske de molekulære Kræfter tilhøre vor Tid. Endnu lever den Mand, der først forenede disse, som man før troede adskilte,

40 Naturkræfter. Ogsaa paa det organiske Livs Omraade træde disse Tanker om Enhed og Sammenhæng mere frem. Tanken om ensartede Typer for det organiske Livs Udvikling er, om end tidligere dunkelt anet, først i vor Tid kommet frem og har lagt Grunden til Udviklingslæren. Der kommer stadig nye Dicipliner frem. De forskellige Grene af Naturvidenskaben nærme sig

45 hinanden og smelte sammen, Chemi, Fysik og Astronomi ere forbundne ved spektral Analyse; en Botaniker maa i vor Tid kjende Zoologi, Geologi og Climatologi; den inderlige Forbindelse, gjensidige Paavirkning og dybe Afhængighed af Dyre- og Planteverdenen med Jordbund og Klima tilhøre den nyeste Forskning.

50 Ogsaa paa Aandsvidenskaberne, de historiske og filosofiske tidligere strengt afsondrede Gebeter af den menneskelige Viden er Naturvidenskaben trængt ind med sin Methode og sin Forsknings Aand, snart hjælpende og understøttende, snart erobrende. Den moderne Sprogforskning kan ikke undvære Fysiologien.

55 Tungens, Tændernes og Læbernes Forhold ved Frembringelsen af de forskellige Lyd og navnlig Sprogtonen fordrer Kjendskab til disse Organers Bygning og Funktion. Sprogforskningen har optaget Paleontologiens Principer, man undersøger Ordene i de gamle Lag af Sprogene, og gjenfinder hos dem de samme Forandringer, der minde om de organiske Formers Udvikling. I

60 Arkeologi, denne nye Videnskab om Menneskernes dunkle Fortid, mødes og samles hidtil strengt adskilte Videnskaber, som Historie, Sprogforskning, Geologie og Naturvidenskab, idet de understøtte og hjælpe hinanden til at løse denne Videnskabs Gaader.

65 Der vilde være noget tiltrækkende i at fortsætte denne Skildring, men det var ikke det, jeg her vilde. Hvad der laa mig paa Hjertet var ikke at vise vor Tids Naturvidenskab i korte og svage Træk, saavidt jeg formaaede det, at vise deres store Fremskridt og alt, hvad vi har dem at takke for, det rige Haab, de giver os

70 for Fremtiden, og saa lade Dem gaa herfra, de ældre i glad Bevidsthed om den
Fremtidstid, hvori vi leve, og de yngre fulde af Iver for at slutte sig til dette
Naturvidenskabens seirrige Tog; men, hvad jeg vilde minde om, var, at disse
Naturvidenskaber er traadt udenfor sin Grænse, at de er kommet ind paa en
75 nærværende Udvikling - og vore Tanker søger da naturligt derhen, hvor ganske
vist den moderne Videnskab staar i rigest og kraftigst Vext - til Tyskland, faa vi
at se, at der i den Maade, hvorpaa de optræder i Forhold til Filosofien og til
Aandsvidenskaben, er noget, der, ialfald for nordiske Forskere, er lidet
tiltalende. Der er fra Naturforskningen udgaaet en Materialismens Aand. Den
80 findes ikke alende hos enkelte Forskere og Forfattere, men den er et
gjennemgaaende Træk i den tyske Naturforskning; den vil intet erkjende uden
fysiske og kemiske Kræfter og Celler. Det er, som om Naturforskeren er bleven
svindel, ligesom om han i Overmod har naaet, med en Erobrers Hensynsløshed
ikke vil erkjende, at han er inde paa fremmed Omraade. Der har i
85 Naturvidenskabens udviklet sig en eiendommelig Lære, den saakaldte
Darwinisme, der kun er Udtryk for den samme Materialisme. Den tror at finde i
hele Naturen en Udvikling, men ikke en Udvikling efter en stor, ufattelig, vis
Plan, men kun Tilfældighedens og Vilkaarlighedens. Der er visselig meget faa
Naturforskere nu, som tror paa Sjelens Udødelighed; der kunde nævnes flere
90 fremragende Navne, som aabent bekjender dette. En saadan Tro hører efter
deres Opfatning til et tilbagelagt Standpunkt. De indrømmer, der er meget, som
endnu ikke er forklaret, men dette anser de kun for en provisorisk Tilstand;
Videnskabens vil trænge seirende frem, og tilsidst vil det hele ligge fuldstændig
klart. Tanken opfattes kun som en naturlig Hjernens Funktion; den kan
95 væsentlig tilskrives Fosforet; Hjernevævet vil ved den naturlige Selection kunne
blive rigere paa Fosfor, saa vil man kunne tænke mere og skarpere, og saa vil
Problemerne paa denne Maade blive løst! Man vil maatte tro, at dette er
Overdrivelser, men det er desværre ikke saa. Jeg tror, de Udtryk, jeg har brugt,
ere korrekte.

100

I nøieste Forbindelse med denne Naturvidenskabens Aand - maaske jeg
misbruger Ordet - staar vor Tids Positivism. Det er Mathematik, Fysik,
Statistik anvendt paa det menneskelige Livs Forhold og Aandsvidenskabs
Omraade. Der er ingen Gud, men store Naturlove. Menneskeheden er som en
105 Strøm hvori den enkelte villjeløs rives med og føres, hvor Strømmen gaar. Last
og Dyd ere Produkter ligesom Vitriol og Sukker. Vitriolen er uskyldigt, det kan
ikke for, at det er ætsende; Sukkeret bør ikke roses, fordi det er sødt.

Forbrydelser, Selvmord og Sindssygdom optræder som Udtryk for store
110 Naturlove, man maa beklage den Procent af Menneskerne, der uundgaaelig i
disse Loves Medfør begaar Forbrydelser. Selv Aandslivet, Religionen og
Moralen bestemmes af Klima og Jordbund. Menneskeheden er nu naaet til et
saadant Udviklingstrin, at den ser disse nye store Love. Religionen betegner i det
hele et lavere Trin af aandelig Udvikling. Selv den kristne Religion holder
115 Mennesket i en Tilstand af Ydmyghed, binder dets Tanke, og hindrer Aandens
frie Udvikling, men nu er en ny Tid kommen for den frie Menneskehed, og
Lyset bryder frem paa alle Kanter. Omtrent saa taler de, som med stor
Fuldendthed i Formen med stor Styrke og glimrende Lærdom holder den nye
Lære frem. Der er et, som jeg tror, heldigt Tegn, og det er, at disse Retninger kan
120 siges kun sparsomt og i Antydninger at være traadt frem hos os. Det er ganske
vist saa, at for den opmærksomme Iagttager af Aandslivets Udvikling, og de
sociale og politiske Forhold, kan det ikke være skjult, at Noget af dette dog er
kommet frem, tildels i vor Dagbladspresse, og muligens naar det lidt høiere op i
Samfundet. Jeg vil kun antyde, at de Formildelser i Straffelovgivningen, som
125 vedtoges paa sidste Storting, maaske - om end ubevist - dog som Baggrund
turde have disse positivistiske Meninger. Sikkert er det imidlertid, at vort Land i
mærkelig Grad har været fri for disse, som jeg maa kalde ulykkelige Retninger i
Aandslivet og Videnskaben. Hvis vi ser til vore Nabolande, stiller Billedet sig
ikke saa lyst. Jeg vil nævne Sverige, hvor den Boströmske Filosofi har virket til at
130 udbrede Rationalismens Lære, Foragt for den hellige Skrift og dens Lærdomme
i meget vide Kredse af den mere intelligente Del af det svenske Samfund; og jeg
tror, at ogsaa i Danmark er denne Retning mere fremtrædende, skjønt
Universitetet nu værger sig mod den. Denne Retnings intime, nødvendige
Forbindelse med yderste Venstre i Politiken kan visselig ikke undgaa nogen
135 Iagttager. Det er et Spørgsmaal, som nu kommer frem, og det vil jeg knytte til
hvad jeg først talte om, det store Ansvar, vi har som Lærere - hvorledes vil disse
Forhold stille sig i Fremtiden? Er ikke dette, som nu saa stærkt fremtræder i den
tyske Literatur et Udtryk for en stor aandelig Strømning, noget uundgaaeligt,
noget for at bruge et Udtryk fra min egen Kreds - svarer det ikke til de store
140 Sygdomme, der optræder og udbreder sig? Ligger det ikke i Atmosferen? De
store Aandsepidemier minder om visse legemlige Sygdomme; der har været
Tider, da man ansaa dem for uundgaaelige, vi kjendte ikke deres Aarsager og
troede, de kom til forskjellige Tider i Medfør af visse Love eller ialfald paa en
Maade, som var fuldkommen ukjendt. Det Fremskridt, Lægevidenskaben har
145 gjort, har lært, at det ikke er saa. Man ved nu, at de udgaar fra bestemte
Smittestoffe, og at de føres om og spredes ved Individier. Naar vi overføre dette

paa Aandens Omraade, staar vi foran Grundtrækkene af en Hygiene, hvis nærmeste Formaal er at forebygge Aandslivets og Literaturens Infektion.
150 Overalt maa vi kjæmpe imod disse Retninger, indenfor Murene om saa skal være, men helst udenfor.

Jeg vil oprigtigt sige - skjønt jeg ved nok, at mine Ytringer vil blive stærkt misbilligede - at Universitetet bør holde disse Retninger af den moderne
155 Videnskab borte fra sine Lærestole. Den akademiske Ungdom er, som jeg tror, ikke ganske moden til at dømme om disse Ting; denne Evne erhverves først senere i Livet og ofte gennem Vildfarelser. Ungdommen er som blødt Vox, som vi kan give, hvilket Præg vi vil. Jeg vil minde om den mærkelige Kjendsgjærning, som Enhver, der har iagttaget Studierne ved Universitetet har seet, og det er, det
160 være sagt, - til Ære og Hæder for dette Fakultet - den Ensartethed, der udmærker Universitetets theologiske Studerende. Trods deres ydre individuelle Forskjellighed, saa er der i den Aand, den gode og kraftige Aand, de har faaet af Universitetets høiagtede Lærere, givet dem et ensartet aandeligt Præg, som maa vække vor Forundring. Det bliver maaske misbilliget som en Hindring for
165 Individualismens fri Udvikling, men jeg tror ikke det; jeg mener, at det rene Præg, dette Fakultet har givet sine Elever, er en Ære for vort Land. Hvorledes Præget skulde være, om maaske lidt anderledes, kan der være afvigende Meninger om; men Præget er skarpt og rent, Mynterne fuldvægtige og Metallet ædelt. Under de Kampe, der ligger foran os, vil der maaske komme den Tid, da
170 en enstemmig Taknemlighedsfølelse hos Nationen vil vidne i samme Retning.

Men, heder det, er der nogen Betænkkelighed ved at lade disse Positivister og Materialister fra Lærestolen udtale og forsvare sine Meninger? Ere de ikke pletfrie og endog udmærkede Mennesker? Det forholder sig ganske vist saaledes.
175 Men jeg tror, at de støttes af den kristelige Jordbund, om jeg tør bruge dette Udtryk, eller Atmosfære, hvori de leve. Konsekvenserne af deres Livsopfatning maa efterhaanden blive en Livsretning eller en Retning i Handling. Man kan ikke være Darwinist, uden at ens hele aandelige Væsen langsomt men sikkert forandres, den begavede og dygtige Mand slaar sine Medbeilere til Jorden, han
180 handler i Kraft af den store Naturlov om Selektionen. Et Liv uden Tro paa Udødelighed, uden Tanke om Dom eller Ansvar, faar et ganske andet Maal og Indhold, og et Samfund, hvori disse Lærdomme udbredes ligetil de dybeste Lag, maa gaa under, selv om det paa sin Overflade har den moderne Kulturs blendende Præg.

Den Kamp, som nu føres i vor Tid, og i Forhold til hvilken alle politiske Kampe kun er af ringe Betydning, er Kampen mellem Positivismen og Materialismen, eller om man saa vil, den moderne Videnskab paa den ene Side, og den kristelige Religion paa den anden Side; denne Kamp er den dybeste og sidste Grund til næsten alle Kampe og al Strid i vort Samfund, og maa udkjempes i hvert enkelt Menneskes Sind, i Videnskaben og i Literaturen. De Lærdomme, som vi anse for vildledende og urigtige skulle ikke undertrykkes i Literaturen; men de skulle ikke føres frem for Ungdommen med en Universitetstlærers Autoritet og blive legitime. Naar vi handle i denne Aand er det i Overensstemmelse med vort Folks religiøse Grundtone, og jeg tror, det langt overveiende Antal af vort Folk vil billige dette; men fremforalt tror jeg, vi ved denne Leilighed handle, som Ret og Pligt byder. Det gaar ikke an, at i et af Universitetets Auditorier fortolkes den hellige Skrift, og i et andet høres der et veltalende og formfuldendt Foredrag, hvori der er en fin Spot over den kristelige Religion, der tilhører et tilbagelagt Standpunkt af Udvikling, og i det høieste nu passer for Almuen, theologiske Kandidater og Pietister. Heri ligger en Halvhed og en Usandhed. Denne Institution kan ligesom Individet ikke uden Skade bære denne Dobbeltthed eller Uklarhed; Universitetet maa i de høieste og vigtigste Ting løfte et Mærke, og have et bestemt Præg, og dette Præg maa være det samme, som dybest og stærkest betegner det enkelte Menneske. Det Præg Universitetet har havt i to Slægtfølger, den fremadskridende Forskning i alle Retninger af Menneskehedens Viden, men paa Kristendommens Grund. Det er dette, som har gjort, at Naturvidenskaben, trods den blomstrende Tilstand, hvori den har været hos os, aldrig er trængt ind paa Omraader, der ligge for høit for den, og at den skarpsindige og omfattende historiske og filosofiske Forskning har havt det samme Præg. Det er dette, som har bevaret, og vil bevare vor Ungdom og vort Samfund for de største Farer.

Men ligger der dog ikke bag alt dette en Frygt for Positivismen og Materialismen? tror vi ikke, at den vil overvælde os, naar den kommer fram paa Katetret? har Sandheden da ikke en indre Magt, der tilslut lader den seire uden vor Hjelp? I det hele og store forholder det sig ganske vist saaledes, Sandheden kommer til Slutningen til sin Ret og spreder alle Vildfarelser; men hele Slægter kunne gaa tilgrunde under denne Kamp, og vi bære Ansaret for hver enkelt af vore Disciple.

Jeg vil forsøge at kaste et Blik paa, hvorledes denne Kamp egentlig staar, og hvilken Udsigt, der er til at overvinde vor Tids Materialisme; der gaar store og

dybe Strømninger i Aandens og Tankens Verden, og vi iagttage kun, hvad der sker paa Overfladen, men jeg vil minde om nogle Tegn, som vise, at der indenfor Naturvidenskaberne optræder en Skepsis, der er ligesom hist og her Tegn til en begyndende Reaktion. Den Tvivl og skarpe Kritik, som hidtil har været anvendt i Filosofien og imod den hellige Skrift, begynder at komme frem i Naturvidenskaben. Der har maaske ogsaa i Naturvidenskaben været altfor stor Tro paa Autoriteten. Jeg vil ønske, at vor Tids Naturforskere kjendte Pastels lille Afhandling om Autoritet i Videnskaben og i Religionen. Jeg skal fremhæve et Par Træk, der vise, at indenfor den rene Naturforskning, en saadan Skepsis kommer frem.

Den berømte Fysiolog du Bois Raimond holdt ved Naturforsker mødet i Leipzig 1873 et Foredrag, der vakte den største Opmærksomhed; det handlede om Grænserne for den naturvidenskabelige Erkendelse; disse søgte han at stille meget snevre og fremforalt absolut i Modsætning til den Retning af Naturvidenskaben, der ingen Grænser vil erkjende, der tror, at vi er istand til med vort svage og blandede Syn at erobre de store Sandheder. Jeg læste nylig en Afhandling i et af de Tidsskrifter, hvor den moderate Positivisme føres frem, skrevet med Talent og i et fuldendt Sprog. Den handlede om Striden mellem den moderne Videnskab og den kristelige Religion, og man kunde høre ligesom en Seierstone gennem den Afhandling. Men den sluttede paa en ganske mærkelig Maade. Det heder: Kampen er uundgaaelig; af denne Kamp er alt i vor Tid afhængig. Et Kompromis er ligesaa umuligt som mellem Panzeret og Projektilet. Projektilet maa gjenembryde Panzeret; men - lægger Forfatteren til, og der kommer ligesom en stille Tvivl op i hans Sind - det er jo muligt, at Projektilet falder magtesløst ned fra Panzeret.

De Resultater Naturvidenskaben bringer os, pleier vi at betegne som sikre; man taler om vore Sansers ubedragelige Vidnesbyrd, man tillægger dem fuld og ubetinget Troværdighed. Mange Kjendsgjæringer fra det daglige Liv vise Sansernes Upaalidelighed. Naar vi holde paa en Jernbanestation og et andet Træn kommer forbi os, tror vi, at vort Træn gaar eller rettere sagt, se vi, at det gaar, og det andet staar stille. Vi kunne ikke skjelne Lyden af den fjerne Fos fra Blodet, der suse for vort Øre. Det er af Fysiologerne paavist, at der ved alt, hvad vi opfatte med Synets Sans, findes Urigtigheder, der ere eiendommelige for hvert Individ. Altsaa ved de Iagttagelser, vi gjøre med vore Sanser, kan der være Grund til sterk Tvivl; men vi pleie dog at anse vore Slutninger som ubetinget rigtige, og dens Resultater som uimodsigelige. En af den moderne

265 Naturvidenskabs første Mænd, Liebig, har, et Par Aar, før han døde, holdt en
Festtale, hvor han gav et Overblik over Naturvidenskabernes Fremskridt; deri
forekom mærkelige Ytringer. Han paaviste, hvorledes de naturvidenskabelige
Sandheder ikke ere definitive og afsluttede, men hvorledes de efterhaanden
270 indeholde store Vildfarelser. Han minder om det Sted hos Aristoteles, hvor der
omtales, at nogle lærte, at Stjernerne svævede frit, men, sagde han, enhver Ting,
der ikke er fæstet til noget - altsaa Stjernerne Sfærerne, som de gamle mente -
maatte dog falde ned. Nu vilde jo ethvert Barn smile, om man talte saa, og dog
er i Aartusinder Erfaringerne fra det daglige Liv gaaet i samme Retning. Mangen
275 Slutning, vi gjør i Naturvidenskaberne, er maaske ikke korrektere, end hin var.

Vi kan ogsaa fra et andet Synspunkt begrunde en Skepsis i naturvidenskabelig
Retning, og det er fra Naturvidenskabens Historie. Vi behøver kun at gaa
tilbage 1 a 200 Aar, og overalt vil vi træffe paa Vildfarelser, som nu bringer os til
280 at smile. Man antog Ting, som var saa besynderlige, at vi nu neppe kan tro, at
indsigtsfulde og dygtige Videnskabsmænd nogensinde kan have hyldet
Meninger af den Art. Skulde der da være nogen Grund til at antage, at den
nuværende Naturvidenskab er mere definitiv? Uagtet de store Fremskridt og
Erobringer, Naturvidenskaberne har gjort, er der uendelig meget, som staar
285 tilbage, og der tør være meget tvivlsomt og urigtigt i de Sætninger, der nu
opstilles som Axiomer.

Endelig vil jeg anføre det sidste, og som jeg tror, stærkeste Argument, som kan
reises mod den naturvidenskabelige Forsknings Trængen imod paa fremmed
290 Omraade; det er, at hele den moderne Naturvidenskab i Grunden intet har
forklaret, men kun bragt os flere og flere Gaader, den har beriget med
Kjendsgjerninger, men naar Talen er om Forstaaelse og Forklaring af disse, saa
staar man ligesaa uvidende som nogensinde tidligere; jo flere Kjendsgjerninger
en Naturforsker har samlet, desto større er Antallet af uløste Problemer, og deri
295 ligger just Videnskabernes Begrænsning. Vi kan give denne Begrænsning
hvilken Betegnelse vi vil, maaske som Kant har sagt: Begrænsning med
Kategorier. Sikkert er det, at der er uigjennemtrængelige Mure, hvorimod man
altid støder. Vi kan tage de mindste Gjenstande i Naturen: et Sandkorn, som en
almindelige Iagttager gaar ligegyldig forbi. Naar Fysikeren sænker Lyset ned i det
300 lille Krystalfragment, bøies og spredes Straalerne i farvede Ringe og Kredse.
Molekylernes Ordning og Sammenhæng og Krystallisationsfænomenet ere
ligesaa vidunderlige som uforklarlige, og dette Sandkorn kan fortælle os en hel

lang Historie; har det i sin Tid været flydende ved Ilden, eller er det afsat af
305 Vandet der i lange Tidsrum er sivet gennem Klippespalterne? Hvorledes er saa
Krystallen knust, og ad hvilke Veie har saa Vandet og Isen ført det med sig?
Kemi, Fysik og Geologi anstrænge sig forgjæves for at løse disse Spørgsmaal. Et
lidet Stykke af et Blad gaar enhver anden ligegyldig forbi; men naar
Naturforskeren ser paa det med bevæbnet Øie, forsvinde den ensartede grønne
310 Farve, han ser et fint Netverk af regelmæssige Celler, og indeni hver Celle en
Masse, der fremvise eiendommelige endnu ikke forklarede Bevægelser, han ser
smaa Kugler, som, naar Sollyset falder paa dem, begynder at arbeide og danner
de Stoffe, hvoraf Planten bestaar. Jo skarpere de Instrumenter bliver, hvormed
vi undersøger, desto flere og større blive Gaaderne. Fra dette Standpunkt som
315 Skepsis i Naturvidenskabens tror jeg Kampen maa føres, men den maa føres i
Ydmyghed, i Erkjendelsen af de snevre Grændser, der er sat for al menneskelig
Viden. Jeg haaber, at ingen af de Unge vil opfatte mine Ord, som om jeg vilde
sætte en Grænse for den naturvidenskabelige Forskning eller afskrække fra dens
Studium. Det kunde jeg ikke gjøre. Jeg har saa at sige maattet tale mod min egen
320 Sag. Men jeg undervurderer ikke Naturvidenskabernes Studium, jeg sætter det
saa høit som nogen. Jeg vil blot minde om, hvorledes de binde sine Dyrkere. En
Mand kan under alle Forhold i Verden blive sløvet og kan glemme sine kjæreste
Interesser, men den, der engang har bundet sit Sind og sine Tanker til
Naturvidenskabens Studium, glemmer det aldrig; det giver en stedsevarende
325 Ungdom. De, som arbeider med dem føler dog stadig Modstanden, man
arbeider ligesom i et fiendtligt Land; vi har altid en Følelse af vor egen
Ufuldkommenhed og manglende Viden. Men undertiden faar Naturforskeren
denne Følelse af Naturens store Harmoni; vi staa altid ligeoverfor og nærved
noget uendeligt stort og mægtigt. Man staa ligesom overfor Gud i Naturen; jo
330 mere vi læse i denne Naturens Bog, desto klarere og mere tindrende blive
Bogstaverne og desto dybere dens Indhold; men de største og for Mennesket
mægtigste vigtigste Sandheder naaes ikke ad denne Vei, det ligger høiere og
udenfor al Naturforskning. Det vilde, tror jeg, være urigtig, om ikke dette blev
fremholdt af selve Naturvidenskabens Dyrkere. Jeg vil ligeoverfor de unge
335 Mænd, for hvis Udvikling vi nu bærer Ansvar, naar de kommer frem og aflægger
det Løfte, hvorved de optages i den akademiske Stand, minde om, at dette er det
andet Løfte, de aflægger, at dette Løfte ikke er større eller høiere; men at
Troskab mod det tidligere og første kan forenes med videnskabelige Fremskridt,
med andre Ord, jeg haaber, at Ungdommen vil bevare den Aand, der er gaaet
340 igjennem vort Universitet fra dets Anlæg og gennem disse mange Aar, det har
virket til Ære og Held for vort Fædreland.

Kilde

Tale ved Immatrikuleringen den 2den September 1874 af Prof. Lochmann

345

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/naturforskningen-og-materialismens-aand>

350

355

360

365

370

375

380